
Miodrag N. Simović¹

Ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku

Realization of Legal Property Requests in Criminal Law Procedures

Sažetak

Problematiku ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku autor je obradio kroz sedam grupa pitanja. U prvom, uvodnom dijelu date su neke napomene o značaju i prednostima ostvarivanja ovog zahtjeva u krivičnom postupku. Drugi dio rada posvećen je ograničenjima za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku, dok je u trećem analiziran predmet ovog zahtjeva. Postupak za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva je problematika koja je obrađena u četvrtom dijelu rada, a odluke suda u povodu ovog zahtjeva predmet su razmatranja u petom dijelu. U pretposljednem i posljednjem dijelu rada dat je prikaz zakonskih odredaba i relevantnih slučajeva iz prakse koji se odnose na žalbu na odluku i izvršenje odluke o imovinskopravnom zahtjevu.

UVODNE NAPOMENE

Ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku podrazumijeva rješavanje građanske stvari istovremeno sa krivičnom. Opravdanje za takvu mogućnost zasniva se na njihovoj povezanosti (građanska stvar je nastala iz krivičnog djela), potrebi ostvarenje principa ekonomičnosti i cjelishodnosti i poboljšanju položaja oštećenog. Oštećeni kome je krivičnim djelom nanijeta šteta, umjesto da tužbom pokrene

¹ Prof. dr. sci., Pravni fakultet u Banjoj Luci; sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

parnični postupak, može naknadu štete ostvariti i u krivičnom postupku (u tzv. adhezionom postupku²), podnošenjem imovinskopravnog zahtjeva. Suština adhezionog postupka je u tome što je zakon dozvolio da se u toku krivičnog postupka riješi jedna imovinskopravna stvar koja je u vezi sa krivičnim djelom koje je predmet postupka (Radulović, str. 37). Složenost postupanja po imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku sastoji se i u tome što se ovaj postupak vodi po pravilima krivičnog, a ne parničnog postupka, dok se samo odlučivanje o predmetu parničnog postupka (građanskoj stvari koja je predmet imovinskopravnog zahtjeva) od strane krivičnog suda vrši po pravilima građanskog prava. Ta složenost objašnjava činjenicu zašto je usvajanje ovog zahtjeva u sudskoj praksi dosta rijetko.

Ustanovljavanje mogućnosti ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku uvažava interes lica oštećenog krivičnim djelom koje je na taj način u mogućnosti da brže i lakše nadoknadi ono što mu nastalo izvršenjem krivičnog djela. Ovakva aktivnost oštećenog u krivičnom postupku u najvećem broju slučajeva treba da doprinese donošenju pravilne i zakonite odluke krivičnog suda. Rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku zahtijevaju i razlozi ekonomičnosti, a ovaj postupak najsigurnije sprječava da dođe do kontradikcije između odluke o krivičnom i odluke o imovinskopravnom zahtjevu poteklom iz krivičnog djela (Radulović, str. 38).

Ograničenja za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku

Rješavanje ovog zahtjeva u krivičnom postupku, u izvjesnim slučajevima, može imati i štetnih posljedica za taj postupak (za odlučivanje o glavnoj stvari), što je bio razlog da zakonodavac pribjegne i određenim ograničenjima. Tako je Zakon o krivičnom postupku³ imovinskopravne zahtjeve ograničio na

² Umjesto termina adhezioni postupak neki autori koriste termin kombinovani postupak (npr. Kobe, str. 6).

³ Članovi 103. i 107. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske ("Službeni list SFRJ" br. 26/86, 74/87, 57/89 i 3/90 i "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 26/93, 14/94, 6/97 i 61/01) - dalje: ZKPRS; čl. 96. i 100. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 43/98) - dalje: ZKPFBiH i čl. 58. i 62. Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine" br. 7/00 i 1/01) - dalje: ZKPBDBiH.

one koji se odnose na naknadu štete, povraćaj stvari i poništaj određenog pravnog posla. Osim toga, do raspravljanja o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku doći će samo ako se time ne bi odugovlačio krivični postupak. Pri tome, prvenstveno se izvode dokazi kojima se utvrđuje pravnorelevantne činjenice koje čine sadržinu krivičnopravne stvari. Procjena da li je došlo do odugovlačenja postupka i da li postoji dovoljno raspoloživih dokaza za usvajanje zahtjeva, zavisi od slobodnog sudijskog uvjerenja

Podnošenje imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku nije obavezno tako da ovlašćeno lice može birati da li će ovaj zahtjev ostvarivati u krivičnom ili parničnom postupku, odnosno da li će ga uopšte rješavati u sudskom postupku. Ako je ovlašćeno lice zahtjev podnijelo u krivičnom postupku, pa do završetka glavnog pretresa od njega odustane, zahtjev može da postavi u parničnom postupku, s tim što više ne može da ga postavi u krivičnom postupku (član 106. stav 1. ZKPRS, član 99. stav 1. ZKPFBiH i član 61. stav 1. ZKPBDBiH). Obrnuto, ako je ovlašćeno lice zahtjev podnijelo u parničnom postupku, može odustati od njega i podnijeti ga u krivičnom postupku, a ako ga krivični sud sa ovim zahtjevom uputi na parnicu, može ponovo podnijeti ovaj zahtjev u parnici.

Iako je postavljen i o njemu se raspravljalo, sud nije obavezan riješiti imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku. Samo u slučaju donošenja presude kojom se okrivljeni oglašava krivim sud može rješavati o suštini imovinskopravnog zahtjeva i to tako da da taj zahtjev dosudi u cijelosti ili djelimično, a za ostatak uputi oštećenog na parnicu. Međutim, ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelimično presuđenje, sud će oštećenog uputiti da zahtjev u cijelosti ostvaruje u parnici. Isto tako, u krivičnom postupku sud ne može odlučiti da je zahtjev oštećenog neosnovan, odnosno da na njega nema pravo, nego samo zahtjevu udovoljiti ili oštećenog uputiti na parnicu. U slučaju upućivanja oštećenog na parnicu, parnični sud je vezan odlukom krivičnog suda u vezi sa dokazanošću postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti okrivljenog.

Mogućnost da krivični sud u parničnom postupku rješava istovremeno i građansku stvar (imovinskopravni zahtjev) je ograničena. Radi se o sljedećim ograničenjima: (1) imovinskopravni zahtjev se može odnositi samo na naknadu štete, povraćaj stvari ili poništaj pravnog posla; (2) zahtjev

mora biti takav da se može ostvariti u parnici; (3) zahtjev mora da potiče iz krivičnog djela; (4) zahtjev mora biti usmjeren samo protiv okrivljenog i (5) zahtjev ne smije znatno odugovlačiti krivični postupak.

Ograničenje ostavarivanja imovinskopravnog zahtjeva po predmetu, odnosno sadržini (naknada štete, povraćaj stvari i poništaj pravnog posla) utvrđeno je u članu 103. stav 2. ZKPRS, članu 96. stav 2. ZKPFBiH i članu 58. stav 2. ZKPBDBiH. Moguća je i kumulacija ovih zahtjeva, tj. da se u istom zahtjevu traži i jedno i drugo i treće. Nasuprot tome, ne može se u krivičnom postupku tražiti neka druga činidba ili uzdržavanje: npr. iseljenje iz stana zbog nezakonitog useljenja u stan kada to predstavlja krivično djelo ili poništaj braka zbog krivičnog djela dvobračnosti⁴.

Imovinskopravni zahtjev mora biti takav da se može ostvariti u parnici. Ne može se ostvarivati ovaj zahtjev u krivičnom postupku koji je takav da mu se ne priznaje ni pravna zaštita u parničnom postupku (npr. novac dat za izvršenje krivičnog djela)⁵. Zato se on, na primjer, ne može odnositi na potraživanje o kome se odlučuje u upravnom ili carinskom postupku⁶. Zahtjev se ne može odnositi na iznos manje plaćenog poreza na promet za neku robu (npr. zbog krivičnog djela zloupotrebe službenog položaja), već se ovaj iznos može oduzeti mjerom oduzimanja imovinske koristi od kupaca ovakve robe.⁷ Isto tako, ne može se dosuditi imovinskopravni zahtjev oštećenom krivičnim djelom prevare kada je on novac dao izvršiocu tog djela radi ostvarenja nedopuštenih ciljeva.⁸

Ograničenje da zahtjev mora biti takav da se može ostvariti u parnici ima za posljedicu da sud mora u svakom pojedinačnom slučaju ispitati da li je nastupila njegova zastarjelost po pravilima obligacionog prava. Prema Zakonu o obligacionim odnosima⁹, normalan rok zastarjelosti potraživanja za naknadu štete je tri godine od kad je oštećeni doznao za štetu i lice koje mu je štetu učinilo, ali, u svakom slučaju, zastarjelost nastupa

⁴ Vrhovni sud Vojvodine, Kzz. 58/53 od 26. novembra 1953. godine.

⁵ Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 1944/73.

⁶ Odjeljenje Vrhovnog suda Srbije u Novom Sadu, Kž. 93/66 od 11. maja 1966. godine.

⁷ Vrhovni sud Hrvatske I Kž. 194/84 od 26. septembra 1985. godine.

⁸ Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 1944/73.

⁹ "Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 46/85 i 3/90 i "Službeni glasnik Republike Srpske" br 17/93 i 3/96.

za pet godina od kad je šteta nastala (član 376). Za naknadu štete potekle iz krivičnog djela u nekim slučajevima se računa duži rok zastarjelosti (dat u članu 377. Zakona o obligacionim odnosima). Stoga, ako je šteta prouzrokovana krivičnim djelom, a za krivično gonjenje je propisana duža zastarjelost, zahtjev za naknadu štete zastarjeva kad istekne vrijeme zastarjelosti krivičnog gonjenja. Kako se rok zastarjelosti računa prema kazni predviđenoj za odnosno krivično djelo, a kako su kazne u zakonu određene u različitim rasponima, treba voditi računa da se rok zastarjelosti krivičnog gonjenja ne cijeni prema donjoj nego gornjoj granici propisane kazne za to krivično djelo.¹⁰

Procjenjujući zastarjelost zahtjeva sud mora da vodi računa o eventualnom prekidu zastarjelosti, kada rok zastarjelosti teče iznova. Smatra se da prekida zastarjelosti nije bilo ako povjerilac odustane od tužbe ili radnje kojom je pokrenuo postupak, ali ako je do odbačaja zahtjeva došlo usljed nenadležnosti ili drugih uzroka koji se ne tiču suštine stvari, a povjerilac ponovo podigne tužbu u roku od tri mjeseca od pravnosnažnosti odluke o odbacivanju tužbe, smatra se da je zastarjelost prekinuta prvom tužbom (čl. 389. i 390. Zakona o obligacionim odnosima). Ovdje dolazi i upućivanje oštećenog na parnicu od strane krivičnog suda, pogotovo što oštećeni nema pravo žalbe na odluku kojom se upućuje na građansku parnicu, pa mu je pokretanje ove parnice jedino pravno sredstvo koje može koristiti.¹¹ Treba, takođe, imati u vidu da prekid zastarjevanja krivičnog gonjenja povlači sa sobom i prekid zastarjevanja zahtjeva za naknadu štete (član 377. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima).

Zahtjev mora biti ne u bilo kakvoj vezi sa krivičnim djelom, već mora proizaći neposredno iz krivičnog djela. Mora, dakle, biti u neposrednoj uzročnoj vezi sa krivičnim djelom. Zbog toga stranka ne može zahtijevati da se u presudi po jednoj krivičnoj stavri raspravi i njen imovinskopravni zahtjev za naknadu štete koju je u toku tog krivičnog postupka pretrpjela nezakonitim ili nepravilnim radom suda kod organa ili pojedinih radnika u sudu (npr. naknada troškova koje je imala dolaskom sudu po pozivu u kome je pogrešno označen datum), iako inače ima pravo traženja naknade u parnici (Vasiljević - Grubač, str. 193). Takođe, iz istih razloga, preduzeće ne može da podnese zahtjev da mu okrivljeni nadoknadi troškove sređivanja knjigovodstva

¹⁰ Vrhovni sud Srbije, Prev. 113/86.

¹¹ Vrhovni sud Jugoslavije, Rev. 976/58 od 18. oktobra 1959. godine.

koje je moralo da plati po nalogu suda zbog vještačenja poslovnih knjiga (član 260. stav 4. ZKPRS, član 255. stav 4. ZKPFBiH i član 149. ZKPDBiH) ni onda kad bi optuženi bio oglašen krivim.¹² Isto tako, smatra se da fond za socijalno osiguranje ne može u krivičnom postupku da postavi zahtjev za naknadu štete prema okrivljenom koji je osiguraniku krivičnim djelom nanio štetu koju fond treba da nadoknadi ili je već nadoknadio, a da to ne može da uradi ni u parničnom postupku prije pravnosnažne presude kojom je utvrđeno da je okrivljeni izvršio krivično djelo.¹³

Imovinskopравни zahtjev u krivičnom postupku može biti postavljen samo protiv okrivljenog, a prema ostalim licima samo u parnici. Pri tome, zakon ne pravi razliku između okrivljenog kao krivično odgovornog i okrivljenog kao građanski odgovornog. Zahtjev se ne može podnijeti prema trećim licima čak ni onda kad su ona dužna da izvrše obavezu umjesto okrivljenog ili solidarno s njim (Lazin, str 126). Uz to, treća lica koja odgovaraju za štetu koju je prouzrokovao okrivljeni, ne mogu učestvovati u krivičnom postupku ni da bi pružili pomoć okrivljenom. Oštećenom se, međutim, može dosuditi imovinskopравни zahtjev u krivičnom postupku nastao usljed saobraćajne nezgode iako je on svoje motorno vozilo osigurao u korist trećih, budući da po propisima imovinskog prava oštećeni može svoj zahtjev usmjeriti kako prema štetniku, tako i prema osiguraču, odnosno i prema jednom i drugom¹⁴

Da bi se sud upustio u rješavanje imovinskopavnog zahtjeva potrebno je da bude ispunjen i uslov da se time znatno ne odugovlači krivični postupak (član 103. stav 1. ZKPRS, član 96. stav 1. ZKPFBiH i član 58. stav 1. ZKPDBiH). Zakon polazi od pretpostavke da raspravljanje o o imovinskopavnom zahtjevu može da ima uticaja na trajanje postupka u smislu njegovog odugovlačenja, ali dozvoljava to odugovlačenje samo do izvjesne mjere, do mjere znatnog odugovlačenja (Petrić, str. 210). Kada će raspravljanje o imovinskopavnom zahtjevu predstavljati znatno odugovlačenje postupka, stvar je ocjene u svakom konkretnom slučaju. Odbijanje rješenja o imovinskopavnom zahtjevu u krivičnom postupku zbog odugovlačenja toga postupka ne dolazi u obzir u slučaju kad je sud zbog rješavanja same krivične stvari obavezan da utvdi iznos, odnosno

¹² Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 1525/66 od 3. novembra 1966. godine.

¹³ Vrhovni sud Slovenije, Kž. 289/65 od 11. februara 1965. godine.

¹⁴ Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 681/72 od 21. decembra 1972. godine.

vrijednost utajenog, pronevjeranog ili prisvojenog novca ili predmeta, jer se ti iznosi moraju tačno utvrditi, kao i kod odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu (Vasiljević - Grubač, str. 194). Izbjegavanju da riješi imovinskopravni zahtjev sudu pomaže i činjenica da materijalno krivično zakonodavstvo poznaje mjeru obaveznog oduzimanja imovinske koristi. Sud je, naime, obavezan da prikuplja podatke o postignutoj imovinskoj koristi, koja se, po pravilu, djelimično ili potpuno, poklapa sa pričinjenom štetom. Osim toga, olakšanje u navedenom kontekstu predstavlja i činjenica što sud visinu imovinske koristi može da odredi i po slobodnoj ocjeni, ako bi njeno utvrđivanje bilo skopčano sa nesrazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka (član 503. ZKPRS, član 485. ZKPFBiH i član 350. ZKPBDBiH). Takvu mogućnost kod rješavanja imovinskopravnog zahtjeva sud nema.

Predmet imovinskopravnog zahtjeva

Već smo istakli da je imovinskopravni zahtjev po svojoj sadržini ograničen samo na tačno određeni predmet i da se njime može tražiti samo naknada štete, povraćaj stvari ili poništaj određenog pravnog posla. U praktičnoj realizaciji to može da otvori i neka sporna pitanja, o čemu je sudska praksa do sada dala niz praktičnih rješenja. Od posebnog je značaja da Zakon o obligacionim odnosima daje za mnoge pravne situacije odgovarajuća rješenja kojih se krivični sudovi moraju držati ako se, naravno, upuste u presuđivanje imovinskopravnog zahtjeva.

Zakon o obligacionim odnosima definiše štetu u članu 155. i to kao materijalnu (umanjenje nečije imovine - obična šteta ili sprječavanje njenog povećanja - izmakla dobit) i kao nematerijalnu (nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha). Visina štete se određuje prema cijenama u vrijeme donošenja presude u punom iznosu, dakle u onom koji je potreban da bi se oštećeni doveo u istu materijalnu situaciju u kojoj bi bio da nije bilo štete (član 190. Zakona o obligacionim odnosima). Pri tome, treba voditi računa da ukoliko je stvar uništena ili otuđena, nadoknađuje se njena vrijednost prema cijenama u vrijeme donošenja presude - ako zakon ne predviđa drukčije (član 189. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima). Ako je stvar uništena ili oštećena krivičnim djelom koje je izvršeno sa umišljajem, sud može odrediti visinu naknade štete prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenog (član 189. stav 4. Zakona o obligacionim odnosima). Naknada materijalne

štete sastoji se u uspostavljanju ranijeg stanja, ali ako uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće ili nije nužno da ga odgovorno lice samo obavi ili kad oštećeni zahtijeva naknadu u novcu, ova se vrsta naknade zamjenjuje novčanom naknadom. Pravilo je naknada u novcu, a kod nematerijalne štete i u obliku objavljivanja presude ili ispravke, u slučajevima kada to krivični zakon propisuje.

Ako ima više oštećenih svaki od njih treba samostalno i određeno da podnese svoj zahtjev i to u svoje ime. Zahtjev jednog od oštećenih ne smatra se kao generalni zahtjev svih oštećenih. Pored toga, ukoliko je više oštećenih podnijelo zahtjev, onda odustanak jednog ili više njih, nema uticaja na zahtjeve ostalih. Isto tako, saizvršioци odgovarju solidarno za štetu pričinjenu krivičnim djelom, a potpuno je bez uticaja koliko je korist koji od njih ostvario i da li ju je uopšte ostvario. Ako jedan od saučesnika naknadi štetu u visini iznosa koji je njemu pripao, time se ne oslobađa solidarne obaveze na naknadu cjelokupne štete.¹⁵

Stvar se vraća oštećenom ako njemu pripada i pod uslovom da se nalazi kod okrivljenog ili nekog od učesnika u krivičnom djelu (saizvršioca ili saučesnika) ili kod trećeg lica kome su je oni dali na čuvanje. Može se tražiti povraćaj pokretne i nepokretne stvari. Ukoliko se stvar nalazi kod trećih lica, od njih se ne može oduzeti jer ta lica ne učestvuju u postupku i ne mogu dati odgovor na zahtjev niti se žaliti na presudu. Zaštita oštećenog u ovakvim slučajevima obezbjeđuje mu se kroz njegovo pravo da prema tim trećim licima predloži privremene mjere obezbjeđenja (član 114. ZKPRS, član 107. ZKPFBiH, i član 69. ZKPBDBiH). U stvarnosti, radi se o tome da je riječ o stvarima koje su krivičnim djelom oduzete od oštećenog i nađene su kod okrivljenog. One za okrivljenog predstavljaju imovinsku korist koja je stečena krivičnim djelom, ali se od njega ne oduzimaju ne oduzimaju ovom mjerom, već se vraćaju oštećenom (ako su ispunjeni navedeni uslov). Razlog tome je što se imovinska korist oduzima samo u onom dijelu koji prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev (član 95. stav 1. Krivičnog zakonika Republike Srpske¹⁶, član 112. stav 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine¹⁷ i član 111. stav 1. Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine¹⁸. Ako bi

¹⁵ Vrhovni sud Vojvodine, Kž. 1442/56 od 11. marta 1957. godine.

¹⁶ "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 22/00, 33/00 i 37/01.

¹⁷ "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 43/98.

¹⁸ "Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine" br. 6 /00 i 1/01.

se ipak desilo da da je sud ove predmete od okrivljenog oduzeo mjerom oduzimanja imovinske koristi, radiće se o tome da je na štetu optuženog povrijeđen krivični zakon (član 365. tačka 5. ZKPRS, član 359 tačka 5. ZKPFBiH i član 261. tačka 5. ZKPBDBiH), o čemu drugostepeni sud povodom žalbe uvijek vodi računa po službenoj dužnosti (član 376. stav 1. tačka 2. ZKPRS, član 370 stav 1. tačka 2. ZKPFBiH i član 270. stav 1. tačka 2. ZKPBDBiH).

Zahtjev za povraćaj stvari mora se odnositi samo na stvar koja pripada oštećenom. Stoga se ovim zahtjevom ne može tražiti povraćaj stvari koje su kupljene novcem koji je okrivljeni prethodno protivpravno pribavio od oštećenog i obrnuto. Tada bi imovinskopravni zahtjev morao da glasi na naknadu šteta, umjesto na povraćaj stvari.

Ako je podniet zahtjev za povraćaj stvari, ali se više oštećenih spore o svojini stvari, sud se neće upuštati u rješavanje ovog spora, već će oštećenog uputiti na parnicu, a u krivičnom postupku odrediti samo čuvanje sporne stvari kao privremenu mjeru obezbjeđenja (član 113. stav 1. ZKPRS, član 106. stav 1. ZKPFBiH i član 68. stav 1. ZKPBDBiH). Ukoliko se stvari čiji povraćaj traži oštećeni nalaze kod trećih lica, ne može se narediti oduzimanje stvari i njihova predaja oštećenom, već se u toku postupka mogu odrediti mjere obezbjeđenja, a u presudi se mora odlučiti ili da se ta mjere ukinu ili da se oštećeni uputi na parnicu protiv držaoca stvari.¹⁹ Ukoliko se radi o stvari koja je pribavljena krivičnim djelom, a ne zna se kome pripada ili pripada oštećenom koji nije podnio zahtjev za njeno vrćanje, stvar će se oduzeti od okrivljenog putem mjere oduzimanja imovinske koristi.

Pod pretpostavkom da je imovinskopravni zahtjevu u krivičnom postupku upravljen na poništaj određenog pravnog posla, taj poništaj se može vršiti samo samo u korist okrivljenog. Da bi neki pravni posao mogao biti poništen u krivičnom postupku, neophodno je da je on direktna posljedica izvršenog krivičnog djela. Poništajem se ne može dirati u prava trećih lica (član 119. ZKPRS, član 103. ZKPFBiH i član 65. ZKPBDBiH) jer ta lica ne učestvuju u krivičnom postupku. Sklapanje braka nije "pravni posao" koji bi se mogao isticati kao imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku.²⁰ Takav zahtjev se ne može

¹⁹ Vrhovni sud Jugoslavija, Kz. 13/59 od 18. februara 1959 godine.

²⁰ Vrhovni sud Hrvatske, Kz. 58/83 od 26. novembra 1953. godine.

postaviti ni onda kada se radi o krivičnom djelu dvobračnosti, jer je u pitanju statusni spor (Petrić, str. 225). Takođe, imovinskopравnim zahtjevom se ne može tražiti poništaj diplome i službene isprave jer nemaju imovinskopравni karakter.

Postupak za ostvarivanje imovinskopравnog zahtjeva

Predlog za ostvarivanje imovinskopравnog zahtjeva u krivičnom postupku može da podnese bilo koje lice koje je ovlašćeno da takav zahtjev ostvaruje u parnici (član 104. ZKPRS, član 94. ZKPFBiH i član 60. ZKPBDiH). Najčešće se radi o oštećenom u krivičnom postupku, ali ni on neće moći podnijeti ovaj zahtjev ako nije istovremeno ovlašćen da ga ostvaruje u parnici. U slučaju da je imovinskopравni zahtjev po pravilima građanskog prava prešao na treće lice, sud je obavezan da to lice pozove da se izjasni da li ostaje kod zahtjeva. Ukoliko se, na uredan poziv, ovo lice ne odazove, smatraće se da je odustalo od zahtjeva (član 106. stav 2. ZKPRS, član 99. stav 1. ZKPFBiH, i član 61. ZKPBDiH), ali se ne radi o odricanju od zahtjeva jer ga to lice može kasnije ostvarivati u parnici. U odnosu na pokretanje parnice oštećeni je jedino ograničen rokovima zastarjelosti iz Zakona o obligacionim odnosima, zavisno od karaktera imovinskopравnog zahtjeva.

Preduzeća i druga pravna lica podnose i zastupaju svoje imovinskopравne zahtjeve preko svojih ovlašćenih predstavnika ili punomoćnika. U slučaju da su krivičnim djelom oštećena društvena sredstva, organ koji je zakonom ovlašćen da se stara o zaštiti tih sredstava može u krivičnom postupku da učestvuje u skladu sa ovlašćenjima koja ima na osnovu tog zakona (član 104. stav 2. ZKPRS, član 97. stav 2. ZKPFBiH i član 59. stav 2. ZKPBDiH). Taj organ je javno pravobranilaštvo.

Predlog za ostvarivanje imovinskopравnog zahtjeva u krivičnom postupku podnosi se organu kome se podnosi krivična prijava ili sudu pred kojim se vodi postupak najkasnije do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom (član 105. st. 1. i 2. ZKPRS i član 98. ZKPFBiH), odnosno najkasnije do završetka pretresa za određivanje sankcije pred sudom (član 60. st. 1. i 2. ZKPBDiH). Ovaj predlog ne mora biti poseban akt. Zahtjev mora biti jasan, opredijeljen i određen, bez obzira da li je dat pismeno ili usmeno i sadržavati "elemente tužbe iz parničnog postupka - tako da bi sud znao tačno vrstu, obim i domet zahtjeva i cijenio da li je takav zahtjev moguće ostvariti u

adhezionom postupku ili nije. Takav zahtjev je potreban i okrivljenom da bi se pravilno orijentisao u pariranju - ili priznanju, potpunom ili djelimičnom - prema zahtjevu. Ako zahtjev nije jasan i određen, ne može sud o njemu raspravljati, već mora oštećenog uputiti na parnicu".²¹ U svakom slučaju, sud ne odlučuje o imovinskopravnom zahtjevu po službenoj dužnosti, već jedino ako za to postoji predlog ovlašćenog lica.²² Međutim, ako je je zahtjev podnijen, dalji postupak teče po službenoj dužnosti, ali takođe sve dotle dok zahtjev postoji (Lazin, str. 136). Isto tako, ovlašćeno lice može odustati od imovinskopravnog zahtjeva do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa za određivanje sankcije, što ima za posljedicu da taj zahtjev više ne mogu ponoviti u krivičnom postupku, oko zakonom nije šta drugo određeno (član 106. stav 1. ZKPRS, član 99. stav 1. ZKPFBiH i član 61. stav 1. ZKPDBiH).

Iako je odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu vezano za predlog ovlašćenog lica, sud je obavezan da preduzme neke aktivnosti u vezi sa tim zahtjevom i prije nego je zahtjev podnijen. Ako ovlašćeno lice nije stavilo predlog za ostvarivanje ovog zahtjeva do podizanja optužbe, sud ga može obavijestiti da to može učiniti do početka glavnog pretresa. Ukoliko su oštećena društvena sredstva, sud će o tome obavijestiti organ koji je po zakonu dužan da se stara o zaštiti tih sredstava (član 105. stav 4. ZKPRS, član 98. stav 4. ZKPFBiH i član 60. stav 4. ZKPDBiH). Takođe, i prije nego što je podnijen ovaj zahtjev sud je dužan da prikupi dokaze i izvidi šta je potrebno za odlučivanje o zahtjevu (član 107. stav 1. ZKPRS, član 100. stav 1. ZKPFBiH i član 189. stav 1. ZKPDBiH). Međutim, ukoliko je predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva podnijen, sud je obavezan da ispita okrivljenog o činjenicama navedenim u predlogu i da izvidi okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje zahtjeva (član 107. stav 1. ZKPRS, član 100. stav 1. ZKPFBiH i član 189. stav 1. ZKPDBiH). Ako sud ne ispita okrivljenog, a osudi ga na ispunjenje imovinskopravnih zahtjeva, smatra se da se radi o bitnoj povredi krivičnog postupka²³ jer okrivljenom nije dana mogućnost da se izjasni o imovinskopravnom zahtjevu, što je uticalo na zakonito i pravilno donošenje presude.²⁴ Ali, ako bi izviđanje o imovinskopravnom zahtjevu znatno odugovlačilo postupak, sud

²¹ Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 1748/73 od 25. oktobra 1973. godine.

²² Vrhovni sud Bosne i Hercegovine, Kz. 13/70 od 26. novembra 1970. godine.

²³ Član 364. stav 2. ZKPRS, član 358. stav 2. ZKPFBiH i član 260. stav 3. ZKPDBiH.

²⁴ Vrhovni sud Hrvatske I, Kž. 774/72 9. januara 1973. godine.

će se ograničiti samo na prikupljanje onih podataka čije bi utvrđivanje kasnije bilo nemoguće ili znatno otežano (član 107. stav 2. ZKPRS i član 100. stav 2. ZKPFBiH).

Za razliku od imovinskopravnog zahtjeva čije se utvrđivanje vrši ako postoji predlog ovlaštenog lica, imovinska korist koja je stečena krivičnim djelom utvrđuje se uvijek po službenoj dužnosti, tako da je sud dužan da prikuplja dokaze i izviđa okolnosti koje su od značaja utvrđivanje ove koristi (član 501. st. 1. i 2. ZKPRS, član 483. st. 1. i 2. ZKPFBiH i član 405. st. 1. i 2. ZKPBDBiH). Međutim, ukoliko je podnijet imovinskopravni zahtjev u pogledu povraćaja stvari pribavljenih krivičnim djelom, sud je obavezan da utvrđuje imovinsku korist koja je stečena krivičnim djelom samo u onom dijelu koji nije obuhvaćen imovinskopravnim zahtjevom (član 501. stav 3. ZKPRS, član 483. stav 3. ZKPFBiH i član 405. stav 3. ZKPBDBiH).

Ukoliko se oštećeni saslušava kao svjedok, sud će ga pitati da li želi da u krivičnom postupku ostvari svoj imovinskopravni zahtjev (član 232. stav 4. ZKPRS i član 227. stav 4. ZKPFBiH). Međutim, ako se oštećeni ne poziva kao kao svjedok, on će se u pozivu obavijestiti da će se glavni pretres održati i bez njega, te da će se njegova izjava o imovinskopravnom zahtjevu pročitati (član 281. stav 4. ZKPRS i član 276. stav 4. ZKPFBiH). Uz to, ukoliko oštećeni nije prijavio svoj imovinskopravni zahtjev, a prisutan je na glavnom pretresu, predsjednik vijeća će ga poučiti da to učini i upozoriće ga na prava koja ima na glavnom pretresu (član 59. i član 313. stav 2. ZKPRS, te član 55. i član 308. stav 2. ZKPFBiH). Isto tako, ukoliko je oštećeni prijavio imovinskopravni zahtjev, može ga obrazložiti na glavnom pretresu, a ako nije prisutan - njegov zahtjev će pročitati predsjednik vijeća (član 315. stav 3. ZKPRS i član 310. stav 3. ZKPFBiH).

Ostvarenje imovinskopravnog zahtjeva na povraćaj stvari može se realizovati i prije donošenja presude i okončanja postupka. Naime, ako se radi o stvarima koje nesumnjivo pripadaju oštećenom, a ne služe kao dokaz u krivičnom postupku, te stvari će se predati oštećenom i prije završetka postupka (član 113. stav 1. ZKPRS, član 106. stav 1. ZKPFBiH i član 195. stav 1. ZKPBDBiH). Na ova način se praktično realizuje cilj imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku koji je u ovom slučaju usmjeren na povraćaj stvari, a to se čini iz razloga jednostavnosti i praktičnosti. Ocjena da li stvar pripada

oštećenom je privremenog karaktera (može biti izmijenjena donošenjem presude) i zavisi od organa koji vodi postupak. Ne traži se pristanak okrivljenog, ali on ima pravo žalbe na rješenje. U stavu 3. člana 113. ZKPRS (član 106. stav 3. ZKPFBiH i član 195. stav 3. ZKPBDBiH) govori se o raspolaganju stvarnim dokazima, tj. stvarima koje mogu biti kod okrivljenog, oštećenog ili trećeg lica, do kojih se došlo na razne načine. Ove stvari se mogu vratiti vlasniku (ako su mu neophodno potrebne) i prije završetka postupka, uz obavezu da ih na zahtjev suda donese (član 113. stav 3. ZKPRS, član 106. stav 3. ZKPFBiH i član 195. stav 3. ZKPBDBiH).

Predlog da se odredi privremena mjera obezbjeđenja imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku može se, kao i sam zahtjev, staviti od strane ovlašćenog lica i to po pravilima koja važe za izvršni postupak (član 112. stav 1. ZKPRS, član 105. stav 1. ZKPFBiH i član 194. stav 1. ZKPBDBiH). Odluku o određivanju privremene mjere obezbjeđenja donosi sud u formi rješenja, a funkcionalna nadležnost za to zavisi od faze krivičnog postupka: u fazi istrage ovo rješenje donosi istražni sudija, poslije podignute optužnice van glavnog pretresa predsjednik vijeća, a na glavnom pretresu vijeće (član 112. stav 2. ZKPRS i član 105. stav 2. ZKPFBiH). U ZKPBDBiH ovo rješenje donosi sud (sudija pojedinac, odnosno vijeće od trojice sudija) - član 194. stav 2. Sud ne može odrediti privremene mjere obezbjeđenja po službenoj dužnosti.²⁵

Privremena mjera obezbjeđenja se uvijek određuje prema okrivljenom. Međutim, ona se izuzetno može odrediti i prema trećem licu, pod uslovom da se kod njega nalaze stvari pribavljene krivičnim djelom ili da je to lice došlo do imovinske koristi usljed krivičnog djela. I ovdje se traži predlog oštećenog koji mora da učini vjerovatnim postojanje i visinu zahtjeva prema trećem licu i pruži dokaze o postojanju opasnosti osujećenja naplate (Vasiljević - Grubač, str. 220). Ukoliko sude donese presudu kojom se okrivljeni oglašava krivim, ukinuće ovu mjeru (ako je ranije nije ukinuo) ili će oštećeno uputiti na parnicu, s tim što će se ova mjera ukinuti ako parnica ne bude pokrenuta u roku koji odredi sud (član 114. stav 2. ZKPRS, član 107. stav 2. ZKPFBiH i član 196. stav 2. ZKPBDBiH).

²⁵ Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 1811/71 od 12. aprila 1972. godine.

Odluke suda o imovinskopravnom zahtjevu

O imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud (član 108. stav 1. ZKPRS, član 101. stav 1. ZKPFBiH i član 190. stav 1. ZKPBDBiH) i to samo ako je proveden krivični postupak. Ukoliko je zahtjev podniet u krivičnoj prijavi koju je javni tužilac odbacio, o ovom zahtjevu se ne donosi nikakva odluka. Sud ne može dosuditi imovinskopravni zahtjev ako ne donese presudu kojom se optuženi oglašava krivim, osim ko je prije početka glavnog pretresa obustavljen postupak zbog odustanka tužioca (sud tada može u rješenju o obustavi postupka unijeti odluku o imovinskopravnom zahtjevu - ako su se stranke o tome sporazumjele). Tu se ne radi o suđenju, već o poravnanju stranaka o imovinskopravnom zahtjevu (Vasiljević - Grubač, str. 211). Odlučujući o imovinskopravnom zahtjevu, sud ne može ni odbaciti ni odbiti ovaj zahtjev²⁶, a dvije odluke koje može donijeti su: dosuđenje imovinskopravnog zahtjeva (u cjelini ili djelimično, a za ostatak se upućuje na parnicu) i upućivanje oštećenog sa ovim zahtjevom na parnicu (ukoliko ne dosudi imovinskopravni zahtjev). Drugo rješenje nije moguće. Krivični sud ne može priznati pravo na imovinskopravni zahtjev u osnovi, a u pogledu količine uputiti na parnicu (Vasiljević - Grubač, str. 213).

Dosuđenje imovinskopravnog zahtjeva u cjelini moguće je ako su ispunjena dva uslova: da je sud izrekao presudu kojom se okrivljeni oglašava krivim i da podaci krivičnog postupka pružaju dovoljno osnova za njegovo presuđenje (član 108. stav 2. ZKPRS, član 101. stav 2. ZKPFBiH i član 190. stav 2. ZKPBDBiH). Ukoliko sud donese neku drugu presudu (oslobađajuću ili presudu kojom se optužba odbija), zahtjev se ne može dosuditi. Ako sud dosudi imovinskopravni zahtjev, to znači da je po pravilima građanskog prava utvrdio da je on osnovan (Lazin, str. 143). Pri tome se dosuđivanje imovinskopravnog zahtjeva vrši samo u granicama kojima je postavljen, što znači da se stranci ne može dosuditi više ili nešto drugo nego što je zahtijevala. Ako ne usvoji imovinskopravni zahtjev, sud može oštećenog uputiti na parnicu i onda kada je nesumnjivo da se parnica ne može voditi, jer ne može (ni pod kojim uslovima) donijeti odluku kojom se zahtjev odbija (Petrić, str. 222). Ako je oštećeni osuđujućom presudom upućen na parnicu, pošto nije uspio da dokaže osnovanost i visinu oštećenja, pa presuda bude ukinuta

²⁶ Vrhovni sud Hrvatske, Kz. 103/67 od 18. oktobra 1967. godine.

povodom žalbe koju je izjavio samo okrivljeni, oštećeni može u ponovnom postupku dokazivati osnov i visinu oštećenja. U takvoj situaciji sud može, novom osuđujućom presudom, okrivljenog obavezati na naknadu štete (odnosno izvršenje drugog zahtjeva), a da se time ne povrijedi zabrana *reformatio in peius*.²⁷ U slučaju da je sud izrekao uslovnu osudu uslovljavajući je time da okrivljeni nadoknadi štetu u određenom roku, obavezan je da u takvoj odluci riješi i imovinskopravni zahtjev, odnosno donese posebnu odluku o toj obavezi optuženog na naknadu utvrđene štete (izuzetak je samo u slučaju da je imovinskopravni zahtjev raspravljen pravnosnažnom građanskom presudom).²⁸

Ako se imovinskopravni zahtjev dosuđuje maloljetniku, postoji zakonsko ograničenje utoliko što je to moguće samo ako se maloljetniku izriče kazna (član 486. ZKPRS, član 468. ZKPFBiH i član 383. ZKPBDiH). Pri tome, kazna se može izreći samo starijem maloljetniku. Ograničenje važi i u slučaju kada je maloljetnik izvršio krivično djelo kao saizvršilac sa punoljetnim licem, ali mu je izrečena vaspitna mjera, kada se, isto tako, smatra da sud može samo punoljetnog izvršioca obavezati na ispunjenje ovog zahtjeva.²⁹

Odluka o upućivanju na parnicu praktično znači konstataciju da, zbog nedostatka uslova, nije odlučivano o imovinskopravnom zahtjevu u krivičnom postupku. Takođe, ova odluka predstavlja pouku oštećenom da svoj zahtjev može da ponovi u parnici. Upućivanje oštećenog na parnicu nepotrebno je ako imovinskopravni zahtjev nije postavljen u krivičnom postupku.³⁰ Upućivanje na parnicu moguće je u nekoliko slučajeva:

1. Ako sud nije donio osuđujuću presudu, odnosno donio je oslobađajuću presudu, presudu kojom se optužba odbija ili rješenje o obustavi postupka (član 108. stav 3. ZKPRS, član 101. stav 3. ZKPFBiH i član 190. stav 3. ZKPBDiH). Kada sud izrekne presudu kojom se optuženi oglašava krivim, a podaci krivičnog postupka pružaju pouzdan osnov za donošenje odluke o imovinskopravnom zahtjevu, ne može se oštećeni za ostvarivanje svog zahtjeva uputiti na parnicu.³¹

²⁷ Vrhovni sud Hrvatske, Kž. 344/55 od 9. februara 1956. godine.

²⁸ Vrhovni sud Srbije, Kž. 2250/65 od 2. januara 1966. godine.

²⁹ Vrhovni sud Srbije, Kž. I 1201/88.

³⁰ Savezni vrhovni sud, Kz. 123/54.

³¹ Vrhovni sud Kosova, Kž. 1/82 od 29. decembra 1982. godine.

2. Ako sud procijeni da bi se rješavanjem zahtjeva znatno odugovlačio postupak. Zakon polazi od pretpostavke da raspravljanje o imovinskopravnom zahtjevu može da ima uticaja na trajanje postupka i dovede do njegovog odugovlačenja. Zato dozvoljava to odugovlačenje do izvjesne mjere, odnosno do znatnog odugovlačenja. Kada će raspravljanje o imovinskopravnom zahtjevu predstavljati znatno odugovlačenje postupka, stvar je ocjene svakog konkretnog slučaja (Petrić, str. 210).

3. Ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov za presuđenje (član 108. stav 2. ZKPRS, član 101. stav 2. ZKPFBiH i član 190. stav 2. ZKPDBiH). Ako su uslovi za presuđenje ispunjeni, sudija mora donijeti odluku o samoj stvari. Suprotno postupanje u očiglednim slučajevima moralo bi se ispraviti zahtjevom za zaštitu zakonitosti javnog tužioca, a sudija bi povukao posljedice teže povrede sudijske dužnosti (Vasiljević - Grubač, str. 211). Povrijeđena je odredba stava 2. ovog člana kada je sud oštećenog uputio da imovinskopravni zahtjev ostavaruje u parnici iako podaci krivičnog postupka daju pouzdan osnov za potpuno ili djelimično presuđenje.³² Prema tome, kad sud izrekne presudu kojom optuženog oglašava krivim, a podaci krivičnog postupka pružaju pouzdan osnov za donošenje odluke o dosuđivanju zahtjeva, ne može upućivati na parnicu, jer je to suprotno cjelishodnosti i ekonomičnosti postupka.³³

4. Ako je zahtjev neosnovan. I tada je sud treba da uđe u meritum ovog zahtjeva, te dođe do zaključka da on ne ispunjava uslove da bude dosuđen oštećenom.

5. Ako je zahtjev nedozvoljen po zakonu. To je slučaj kad se zahtjev ne odnosi na dopušteni predmet (naknadu štete, povraćaj stvari ili poništaj pravnog posla), kad zahtjev ne potiče iz krivičnog djela, kad zahtjev nije upravljen na okrivljenog ili kad je zahtjev takav da se ne može ostvariti u parnici.

Žalba na odluku o imovinskopravnom zahtjevu

Žalbu na odluku o imovinskopravnom zahtjevu mogu podnijeti samo stranke i to u okviru žalbe na prvostepenu presudu ili u žalbi na rješenje o sudskoj opomeni. To pravo nema oštećeni,

³² Vrhovni sud Vojvodine, Kzz. 20/71 od 11. novembra 1981. godine.

³³ Vrhovni sud Jugoslavije, Kz. 86/63 od 13. novembra 1963. godine.

osim ako je istovremeno i privatni ili supsidijarni tužilac ili kad je javni tužilac preuzeo gonjenje od oštećenog kao tužioca.³⁴

Odluka o imovinskopravnom zahtjevu je vezana za sudbinu osuđujuće presude kojom je izrečena. Ako sud u osuđujućoj presudi ne usvoji imovinskopravni zahtjev, a propusti da oštećenog uputi na parnicu, radi se o o propuštanju da se uopšte odluči o imovinskopravnom zahtjevu, što je bitna povreda odredbi krivičnog postupka (član 364. stav 1. tačka 11. ZKPRS, član 358. stav 1. tačka 11. ZKPFBiH i član 310. stav 1. tačka 1) ZKPBDBiH). O toj povredi drugostepeni sud, kada rješava po žalbi, vodi računa po službenoj dužnosti. Isto tako, ako dođe do ukidanja presude, ukida se i odluka o imovinskopravnom zahtjevu.

Izmjena pravnosnažne krivične presude u dijelu kojim je odlučeno o imovinskopravnom zahtjevu moguća je samo putem vanrednih pravnih lijekova: ponavljanje krivičnog postupka (član 111. stav 1. ZKPRS, član 104. stav 1. ZKPFBiH i član 193. stav 1. ZKPBDBiH). ZKPRS i ZKFBiH dozvoljavaju upotrebu i varednog pravnog lijeka zahtjev za zaštitu zakonitosti, odnosno ZKPRS - i zatjeva za vanredno preispitivanje pravnosnažne presude. Zato, ako se utvde neke nove činjenice u parničnom postupku (npr. manji iznos oštećenja, pa i smanjenje obaveze na naknadu štete), ne može se mijenjati pravnosnažna krivična presuda ukoliko ne postoje uslovi za ponavljanje krivičnog postupka.³⁵ To se prvenstveno odnosi na slučajeve onih krivičnih djela kod kojih je konstitutivni ili kvalifikatorni elemenat pričinjena šteta ili ostvarena imovinska korist. Ako se ponavljanje postupka traži nuđenjem dokaza da je šteta manja ili da je ostvarena manja korist, onda se ponavljanje postupka može dozvoliti samo ako bi umanjeni iznos mogao da prouzrokuje oslobađanje od optužbe ili osudu po blažem zakonu, a ako to nije moguće - onda se ni odluka u odnosu na glavnu stvar ne može mijenjati.

Izvršenje odluke o imovinskopravnom zahtjevu

Izvršenje odluke u pogledu imovinskopravnog zahtjeva vrši se po odredbama koje važe za izvršni postupak (član 134. stav 1. ZKPRS, član 127. stav 1. ZKPFBiH i član 173. stav 1.

³⁴ Ova mogućnost postoji samo u ZKPRS i ZKPFBiH. U ZKPBDBiH javni tužilac je jedini ovlašćeni tužilac u krivičnom postupku.

³⁵ Vrhovni sud Vojvodine, Kž. 947/57 od 10. oktobra 1957. godine.

ZKPBDBiH). Prema tome, ukoliko je imovinskopravni zahtjev dosuđen, on se izvršava prinudno, nakon pravnosnažnosti presude i to pravilima izvršnog postupka. Oštećeni može ostvariti dosuđeni imovinskopravni zahtjev u izvršnom postupku samo pod uslovom da prethodno obezbijedi potvrdu da je zahtjev izvršan. Stoga je propisano da oštećeni može zahtijevati od suda koji je odlučivao u prvom stepenu, kad je odluka o imovinskopravnom zahtjevu postala pravnosnažna, da mu izda ovjereni prepis odluke, sa naznačenjem da je odluka postala pravnosnažna (član 137. ZKPRS, član 130. ZKPFBiH i član 176. ZKPBDBiH). Odluka sa klauzulom pravnosnažnosti oštećenom može koristiti i radi ostvarivanja njegovog imovinskopravnog zahtjeva u parnici.

Umjesto zaključka

Na ovom mjestu nismo bili u mogućnosti da izložimo sve ono što je bitno, a sadržano je u analiziranim zakonima o krivičnom postupku koji se primjenjuju na teritoriji Bosne i Hercegovine. Može se reći da ovi zakoni (od kojih je Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine zaista nov, ne samo po svom nazivu i sistematici, već i mnogobrojnim procesnim ustanovama i rješenjima i modifikacijama do sada postojećih) zadržavaju dosadašnji model imovinskopravnog zahtjeva u krivičnom postupku. Zakonodavci su očigledno procijenili da se u temeljnu reformu ovog instituta i uopšte položaja lica ovlašćenog na ostvarivanje ovog zahtjeva u krivičnom postupku još uvijek nije uputno upustati jer za to nisu stvoreni opšti društveni i politički uslovi, niti posebni uslovi. Međutim, potpuno je jasno da nam predstoji radikalna reforma krivičnog postupka, posebno nakon donošenja Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, koji će primjenjivati Sud Bosne i Hercegovine. Taj zakon bi trebao biti osnov i za zakonodavstvo o krivičnom postupku Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Time bi se obezbijedio ravnopravniji tretman u odnosima između države i građana na cijeloj državnoj teritoriji, što treba da predstavlja princip koji svaka državna zajednica mora da obezbijedi.

Summary

Problem of realization of legal property requests in criminal law procedures author analyzed through seven groups of questions. In introduction, some notes about meaning and advantages of realizing this request in criminal proceedings are given. Second part of this work is dedicated to limitations in decision making about legal property requests in criminal law procedures, while third part deals with analysis of subject request. Procedure for realizing of legal property request in criminal law procedure is analyzed in the fourth part of this work, and court decisions regarding this request are discussed in the fifth part of this work. Sixth and seventh part of this work gave the review of legal conditions and relevant practical cases that are related to appeal procedures and execution of final verdict.

Važnija literatura

1. Bayer, V. (1980), Jugoslovensko krivično procesno pravo, Zagreb;
2. Grubač, M. (1998), Krivično procesno pravo, knjiga treća, Novi Sad;
3. Ilić, M. (2001), Krivično procesno pravo, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo (priredila Sijerčić - Čolić, H.);
4. Jekić, Z. - Škulić, M. (2002), Zakonik o krivičnom postupku, sa predgovorom, objašnjenjima i registrom pojmova, Beograd;
5. Kobe, P. (1977), Položaj žrtve v sodnem postopku s pobnim obzirom na adhezijski postopek, "Revija za kriminalistiko in kriminologijo", Ljubljana, broj 1;
6. Kramarić, I. (1998), Zakon o krivičnom postupku, Sudska praksa, Zagreb;
7. Krapac, D. (2000), Krivično procesno pravo, Zagreb;
8. Lazin, Đ. (2001), Imovinskopravni zahtjev oštećenog u djelima privrednog kriminala, XIII seminar prava, Zbornik radova "Privredni kriminal i korupcija", Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd;
9. Pavišić, B. i saradnici (2001), Komentar Zakona o krivičnom postupku, Rijeka;
10. Petrić, B. (1986), Zakon o krivičnom postupku, knjiga prva, Beograd;
11. Proevski, J. - Krckovski, M. (1997), Zakon za krivičnata postapka, objasnuvanja, komentari, sudska praksa i obrasci za praktična primjena, Skoplje;
12. Radulović, D. (2002), Krivično procesno pravo, Podgorica;

13. Sijerčić - Čolić, H, Vuleta, D. i Hadžiomerađić, M. (1999), Komentar Zakona o krivičnom postupku, Sarajevo;
14. Simović, M. (1996), Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, sa objašnjenjima i registrom pojmova, Srpsko Sarajevo;
15. Simović, M. (2001), Krivično procesno pravo, Srpsko Sarajevo;
16. Tomašević, G. (1998), Osnovi krivičnog procesnog prava, Split;
17. Vasiljević, T. - Grubač, M. (1999), Komentar Zakona o krivičnom postupku, Beograd.